

ДО ПИТАННЯ ОЦІНКИ ВИРОБНИЦТВА ТА ПЕРЕРОБКИ ПРОДУКЦІЇ ТВАРИННИЦТВА В УКРАЇНІ

С. В. Василенко, аспірантка*

Постановка проблеми. Розвиток переробної промисловості (молочної та м'ясної продукції) тісно пов'язаний із сировинною базою тваринництва. Формують її дві категорії господарств: сільськогосподарські підприємства та господарства населення. На обсяги виробництва та якість продукції скотарства впливає багато чинників, а саме: зміна чисельності поголів'я ВРХ та поліпшення селекційно-генетичного потенціалу тварин; забезпечення збалансованими кормами і максимальне використання пасовищ і природних кормових угідь; наявність робочої сили, високопродуктивних технологій; вплив фінансово-економічного механізму підтримки галузі з боку держави. Тому проблеми обсягів виробництва молока, м'яса та продуктів їх переробки не втрачають актуальності. Аналіз основних факторів відображений в даній статті.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженнями проблем у молочній та м'ясній промисловості займається ряд зарубіжних і вітчизняних вчених. Окремі питання формування і розвитку знайшли своє відображення в працях П. С. Березівського, В. Н. Зимовця, В. Я. Месель-Веселяка, П. Т. Саблука, В. І. Топіхи та інших вчених.

Виклад основного матеріалу. Передумовою для розвитку переробної промисловості є формування ефективного виробництва, створення відповідних умов для досягнення рентабельності галузі, забезпеченість промисловості сировиною. Останніми роками в Україні виявлена тенденція до спаду виробництва продукції тваринництва через скорочення поголів'я. На 1 січня 2011 року спостерігається зменшення чисельності поголів'я великої рогатої худоби в усіх категоріях господарств на 6,7%, поголів'я корів на 6,3%. Натомість спостерігалось збільшення поголів'я свиней та птиці (табл. 1).

Найбільша чисельність поголів'я ВРХ зосереджена у Вінницькій (364,7 тис. гол.), Житомирській (234,6), Львівській (256,7), Полтавській (275,2), Хмельницькій (297,3), Чернігівській (255,5) областях. Слід відмітити, на 01.01.2011 року проти аналогічного періоду сім областей не тільки зберегли, а й збільшили поголів'я ВРХ: у Вінницькій – на 5,2, Миколаївській – 3,6, Хмельницькій – 4,4%. Більше половини загального поголів'я України: ВРХ (67,7%), поголів'я корів (78%) утримується у особистих селянських господарствах.

* Науковий керівник – к. е. н., професор В. М. Микитюк

Таблиця 1

Поголів'я худоби та птиці за категоріями господарств, тис. гол.

Поголів'я	Усі категорії господарств				Сільськогосподарські підприємства				Особисті селянські господарства			
	на 01.01.09	на 01.01.10	на 01.01.11	01.01.11 у % до 01.01.09	на 01.01.09	на 01.01.10	на 01.01.11	01.01.11 у % до 01.01.09	на 01.01.09	на 01.01.10	на 01.01.11	01.01.11 у % до 01.01.09
ВРХ	5079	4827	4740	93,3	1720	1627	1528	88,8	3359	3291	3212	95,6
у т.ч. корови	2856	2737	2677	93,7	624	604	589	94,4	2232	2153	2088	93,5
Свині	6526	7577	8040	123,2	2731	3301	3623	132,7	3795	3835	4417	116,4
Птиця	178	191	202	113,5	88	100	110	125,0	90	91	92	102,2

Джерело: [4]

Але загалом у 2010 році у розвитку скотарства намітилися певні тенденції. Виробництво м'яса всіх видів (реалізація худоби та птиці на забій (у живій вазі)) зросло на 7,3%, виробництво молока зменшилось на 4,3% (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка виробництва основних видів продукції тваринництва, тис. т

Продукція тваринництва	Рік			2010 р. у % до 2008 р.
	2008	2009	2010	
М'ясо всіх видів (реалізація худоби та птиці на забій (у живій вазі))	2723,2	2738	2922,5	107,3
Молоко всіх видів	11761,3	11609,6	11254,1	95,7

Джерело: [4]

Незацікавленість товаровиробників (саме сільськогосподарських підприємств) у розвитку галузі скотарства через збитковість спричинили скорочення кількості поголів'я ВРХ та виробництва м'ясної і молочної продукції. Це призвело до неповного завантаження виробничих потужностей підприємств.

Зменшення чисельності поголів'я худоби, обсягів виробництва продукції тваринництва спричинили скорочення обсягів промислової продукції (табл. 3). Але у деяких видів промислової продукції тваринництва за період 2008-2010 рр. обсяги виробництва збільшились. Так, у 2010 році виробництво свинини свіжої та охолодженої зросло на 12,7%, м'яса і субпродуктів харчових свійської птиці, свіжих або охолоджених – на 20,7%, молока обробленого всіх видів на 2,7%.

Таблиця 3

Динаміка виробництва найважливіших видів промислової продукції в Україні, тис. т

Промислова продукція тваринництва	Рік			2010 р. у % до 2008 р.
	2008	2009	2010	
Яловичина і телятина, свіжі (парні) чи охолоджені	112,1	81,7	74	66,0
Яловичина і телятина, морожені	37,2	25,3	21	56,5
Свинина свіжа (парна) чи охолоджена	126	110	142	112,7
Свинина морожена	14	5,1	7,3	52,1
М'ясо і субпродукти харчові свійської птиці, свіжі чи охолоджені	555,3	637,4	670,4	120,7
М'ясо і субпродукти харчові свійської птиці, морожені	75,3	81,9	84,6	112,4
Вироби ковбасні	322,2	262,9	270	83,8
Молоко оброблене рідке	791,3	760,6	812,3	102,7
Масло вершкове	84,7	74,9	79,1	93,4
Спреди та суміші жирів	80,9	72,1	60,7	75,0
Сир свіжий неферментований та сир кисломолочний	92	83,8	77,9	84,7
Сири жирні	235,6	226,8	212,7	90,3
Продукти кисломолочні	530,4	489,2	476,7	89,9

Джерело: [4]

Враховуючи взаємопов'язаність процесів проходження продукції по схемі „виробництво – переробка – реалізація“ нами розглянуто план процесу розвитку продукції скотарства (рис. 1). Збільшення обсягів виробництва продукції тваринництва

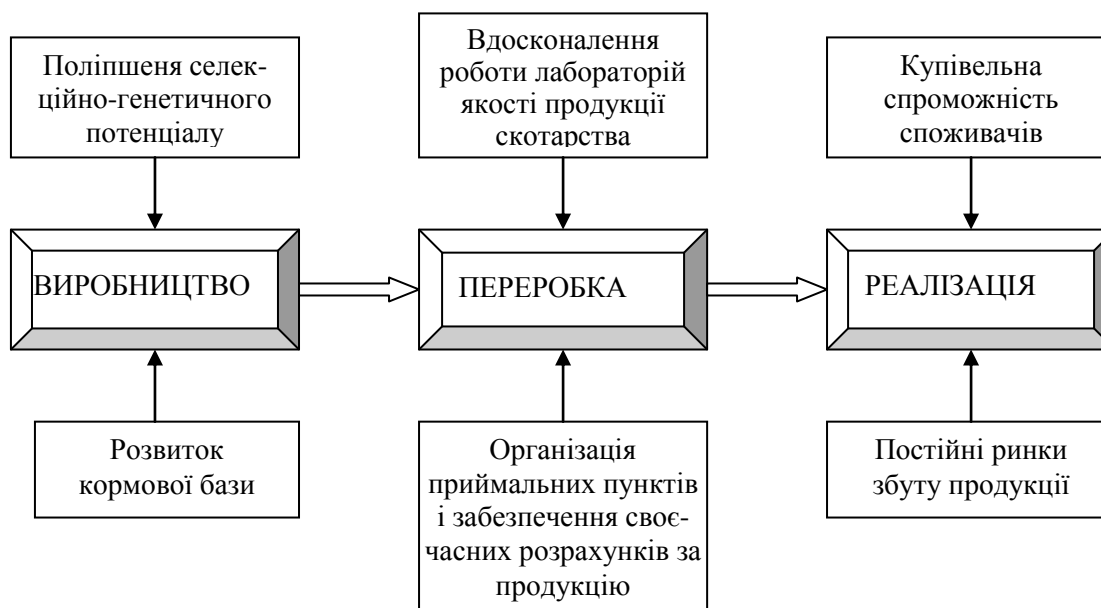

Рис. 1. Схема плану процесу розвитку продукції скотарства

залежить не лише від поголів'я худоби та її продуктивності, а й від забезпеченості кормами та племінних якостей тварин. Створення пасовищ, правильне складання кормових сівозмін, розробка збалансованих раціонів, відновлення системи кормовиробництва дали б змогу в найближчі роки збільшити надої корів та середньодобові прирости ВРХ. С. В. Обіход вважає, шляхом згодовування збалансованих за всіма поживними речовинами раціонів (оптимізація вуглеводного, протеїнового, мінерального живлення) та використання різних сорбентів і природних матеріалів, здатних зв'язувати радіонукліди, зменшується рівень їх нагромадження і знижується перехід у молоко і м'ясо на 25-30% [2, с. 50-51]. Удосконалення селекційних, зоотехнічних заходів сприятимуть поліпшенню продуктивних і племінних якостей тварин, а законодавчої бази – ефективному веденню галузі тваринництва.

На переробні підприємства сировина надходить в основному із двох джерел – від сільськогосподарських підприємств та господарств населення. Основним показником при закупівлі продукції та визначенні ціни є її якість. Для забезпечення переробних підприємств належною сировиною, а населення високоякісними продуктами харчування необхідно вдосконалити роботу лабораторій якості продукції скотарства, а саме: організувати виїзд працівників лабораторії на тваринницькі ферми для проведення аналізу якості продукції, розробляти рекомендації щодо її покращення, здійснювати санітарно-епідеміологічний контроль та ін. Залишаються невирішеними проблеми товаровиробників молока та м'яса і переробних підприємств. Селяни, не маючи можливостей, які є у сільськогосподарських підприємствах, при дрібнотоварному виробництві та ручній праці незадоволені оплатою за сировину, бо не відшкодовують понесених витрат. Одним із шляхів розв'язання даної проблеми є створення пунктів по заготівлі продукції, забезпеченими ємностями з охолодження, відповідним інвентарем, устаткуванням визначення якості. Створення умов взаємовигідної співпраці між цими суб'єктами господарювання сприятиме покращенню якості продукції та збільшенню закупівельної ціни на реалізовану продукцію. Впровадження готівкової та оперативної оплати за здану продукцію сприятиме заохоченню, особливо в селян, у збільшенні виробництва та покращенні якості продукції скотарства.

Існування будь-якої економічної системи неможливе без двох основних чинників – виробничого та споживчого. Споживчий ринок м'ясо-молочної продукції формують підприємства переробної промисловості, міські ринки та ринки населених пунктів, продажі посередниками, безпосередніми товаровиробниками, видача в рахунок оплати праці. Цілком погоджуємось з авторами, що на збут продукції тваринництва (як сировини для переробників чи як продовольчих товарів для реалізації на ринку) впливають її вартість, якість та асортимент. Але перші два показники найбільшою мірою залежить від породи тварин і птиці, збалансованості кормів, рівня ресурсомісткості застосовуваної технології утримання. Зокрема, по галузі тваринництва в загальній структурі витрат 70% припадає на матеріальні витрати, серед яких корми досягають 95-97%. Зрозуміло, що зниження цих показників позитивно впливатиме на споживчу привабливість продукції [1, с. 130]. Вартість м'яса, молока та продуктів їх переробки залежить від виробника, упаковки, розфасовки та місця їх реалізації. Зменшення обсягів виробництва м'яса та молока, підвищення цін на м'ясо-молочні продукти, низька купівельна спроможність населення призвели до скорочення споживання даних видів продукції. Саме від купівельної спроможності населення формується попит на продукцію, який останнім часом знизився на вітчизняні продукти, через витіснення дешевими імпортними. Правильно розрахований баланс попиту і пропозиції споживання м'ясо-молочної продукції, науково-обґрунтовані і збалансовані потреби на продукцію цих видів забезпечать державу м'ясом, молоком та продуктами їх переробки. З кожним роком асортимент продукції з боку виробників збільшується. І тільки ті підприємства, які розширюють асортимент продукції, підвищують її харчові цінності, знаходять нові шляхи до широкого кола споживачів, матимуть постійні ринки збуту своєї продукції.

Протягом кількох попередніх десятиріч у країні діяла система жорсткого державного регулювання сільськогосподарського виробництва через доведення кожному господарству державних планів виробництва та заготівель продукції (в тому числі й тваринницької) за твердими закупівельними цінами по природно-економічних зонах. Для закупівель запланованих обсягів м'яса, молока, яєць, іншої продукції щорічно в державному бюджеті передбачалися відповідні кошти. Крім того, існувала ціла система доплат до основної закупівельної ціни на продукцію. Зважаючи на складний стан у тваринництві в останні роки створена необхідна нормативно-правова база. Прийнято Закони України „Про племінну справу у тваринництві“, „Про молоко і молочні продукти“, „Про м'ясо і м'ясні продукти“ [3, с. 9–10].

Висновки та пропозиції. Очікуване збільшення обсягів виробництва продукції тваринництва сприятиме підвищенню добробуту та купівельної спроможності населення. Для цього необхідно вирішити соціально-економічні завдання щодо забезпечення населення високоякісними продуктами харчування за рахунок вітчизняного виробництва, розширення ринків збуту м'ясо-молочної продукції, досягнення незалежності країни від імпорту продовольчої продукції, створення умов взаємовигідної співпраці сільськогосподарських товаровиробників і підприємств по промисловій переробці продукції скотарства.

Література

1. Вітвіцький В. В. Методологія нормативного управління в інтеграції виробників та переробників продукції тваринництва / В. В. Вітвіцький, М. І. Фурса // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – № 11(41). – С. 126–133.
2. Обіход С. В. Формування сировинної бази для розвитку м'ясо-молочної промисловості / С. В. Обіход // Економіка АПК. – 2001. – №1. – С. 48–52.
3. Окопний О. М. Відродження тваринництва в Україні та напрями його розвитку / О. М. Окопний // Економіка АПК. – 2003. – №5. – С. 8–14.
4. Динаміка виробництва найважливіших видів промислової продукції в Україні [Електронний ресурс] / Режим доступу до інформації: www.ukrstat.gov.ua